

(10) Neokonfucianismus za dynastie Song

Severní Song 960–1127, Jižní Song 1127–1279

- společenské změny, vznik džentry, význam státních zkoušek; význam lokální kultury a soukromé sféry
- zprostředkovatelská a organizační funkce gentry v rámci místní administrativy
- defenzivní mezinárodně politický status Číny za dynastie Song (kniha *China Among Equals. The Middle Kingdom and Its Neighbors, 10th-14th Centuries*)
- pět nejvýznamnějších neokonfuciánů z období Severních Songů: Shao Yong 邵雍 (1012–1077), Zhou Dun-yi 周敦頤 (1017–1073), Zhang Zai 張載 (1020–1078), Cheng Hao 程顥 (1032–1085), Cheng Yi 程頤 (1033–1107) – nastudovat z knihy Anne Cheng, *Dějiny čínského myšlení*
- dvě nejvýznamnější osobnosti z období Jižních Songů: Zhu Xi 朱熹 (1130–1200), Lu Jiuyuan 陸九淵 (1139–1193)
- sebeepochopení neokonfucianismu (*daoxue* 道學)

Během tisíc pěti set let, která uplynula od Konfucia, zažilo Dao starobyklých králů řádění Yang Zhua a Mozia, Han Feie, Zhuanga, Laozia a nakonec Buddha, až upadlo v zapomnutí.

- neokonfuciánská tradice 11. – 12. století vytvořena zpětně Zhu Xim; spojující prvek – zájem o kosmologii pod vlivem buddhismu (předtím v konfucianismu méně akcentovaný), avšak protibuddhistické zaměření (odpor proti buddhistické představě o iluzorní povaze jevů)

→ „učení o da“ (*daoxue* 道學); „legitimní předávání da“ (*daotong* 道統)

- Čtyři knihy (*si shu* 四書): Konfuciovy *Hovory*, dílo Mencius, *Neměnný střed* (*Zhongyong* 中庸) a *Vyšší učení* (*Daxue* 大學)

- vliv buddhismu: lidská mysl je predisponována k porozumění reality v její úplnosti, splynutí s realitou; pojem „pořadající struktura“ (*li* 理) tam, kde by buddhisté mluvili o „takovosti“, „prázdnotě“, nebo „buddhovství“ (*li* však zahrnuje konfuciánské hierarchické uspořádání světa)

- *li* 理 a *qi* 气 jako základní pojmy neokonfucianismu

- **bratři Chengové – Cheng Hao 程顥 (1032–1085) a Cheng Yi 程頤 (1033–1107)**

- Zhang Zaiovi synovci

- stanovení linie předávání pravého „učení daa“ (*daoxue* 道學) po linii Konfucius – Mencius, a pak až současnost

- plné rozvinutí koncepce *li* 理 jako všepronikající „pořadající struktury“ všech věcí. Podle Cheng Yiho *li*, nikoliv *qi*, sjednocuje veškerou realitu.

Všechny věci mají tutéž pořadající strukturu. Například to, co činí oheň horkým a vodu chladnou, je totéž, co řídí vztahy mezi vládcem a ministrem, mezi otcem a synem.

→ explicitní sjednocení všech jevů (přírodních i společenských) prostřednictvím pojmu *li*

Cheng Yi rovněž ztožňuje pojem „pořadající struktury“ (*li* 理) se starým konfuciánským konceptem obřadnosti (*li* 禮):

*Dívat se, naslouchat, mluvit, hýbat se v souladu s pořadající strukturou věcí (*li* 理), to znamená chovat se podle obřadů (*li* 禮). Obřady, to je pořadající struktura. (*Li, li ye.* 禮, 理也。)*

→ pravé poznání (*zhi* 知) – poznání pořadající struktury; takové poznání je chápáno jako hluboké proniknutí do podstaty věcí, nikoliv pouhé rozumové pochopení. Pravé poznání má rovněž bezprostředně za následek žádoucí jednání:

Pravé poznání není poznání běžné. Stalo se mi, že jsem viděl vesničana, kterého již dříve poranil tygr. Kdosi teď mluvil o tygrovi, který napadá lidi, a všechny zachvátila hrůza; tento vesničan se však zatvářil docela zvláště. Každý, i docela malé dítě ví, že tygr může roztrhat člověka, ale to ještě není to pravé poznání. Platí jedině poznání podobné tomu vesničanovu. Tak ti, kdo dále dělají něco, o čem vědí, že je to špatné, v tom nemají to pravé poznání; kdyby je měli, zajisté by to už nedělali.

• **Zhu Xi 朱喜 (1130–1200)**

- velký systematik předchozího neokonfuciánského učení (hlavně navazuje na Zhang Zaie a bratry Chengy)

Vyšší učení:

Ten, kdo chtěl v dávných dobách projasnit jasnou mravní sílu v celém podnebesí, dal nejprve do pořádku svůj stát. Kdo chtěl dát do pořádku svůj stát, nejprve uspořádal svou rodinu. Kdo chtěl uspořádat svou rodinu, nejprve zkultivoval sám sebe. Kdo chtěl zkultivovat sám sebe, nejprve napravil svou mysl. Kdo chtěl napravit svou mysl, nejprve učinil své myšlenky opravdovými. Kdo chtěl učinit své myšlenky opravdovými, nejprve rozšířil své porozumění [věcem]. Porozumění se rozšiřuje zkoumáním věcí (ge wu 格物).

Zhu Xiho komentář:

„Zkoumat“ (ge 格) znamená „dojít do cíle“ (zhi 至). „Věc“ (wu 物) je jako „záležitost“ (shi 事). Až do konce proniknout pořadající strukturou věcí a záležitostí (shi wu zhi li 事物之理) znamená usilovat o to, aby nebylo nic, kam bych nedosáhl.

Tvrzením, že rozšiřování porozumění spočívá ve zkoumání věcí, je myšleno, že snaha rozšířit své vlastní porozumění spočívá v tom, přistupovat stále k věcem a beze zbytku prozkoumat jejich pořadající strukturu (li 理). Obecně vzato platí, že v pronikavém působení lidských myslí navenek je vždy přítomno porozumění a že kterákoliv věc v podnebesí má vždy pořadající strukturu. Proto platí, že pokud porozumění není dokonalé, je to tím, že pořadající struktura nebyla prozkoumána beze zbytku. Pokud tudíž je zahájena výchova prostřednictvím vyššího učení, musí být studenti vedeni k tomu, aby při setkání s kteroukoliv věcí na světě vždy vycházeli od pořadající struktury, které již rozumějí, rozvíjeli ji dále a snažili se dojít kam až to jde. Když se bude člověk usilovně snažit po dlouhou dobu, dojde až do bodu, kdy se náhle všechno propojí. Pak nebude mezi věcmi nic, ať už projevené navenek nebo skrývané uvnitř, hrubé nebo jemné, čím by člověk nepronikl, a v celém konstitučním základě i velikém fungování jeho mysli nebude nic, co by nebylo úplně jasné. Tomu se říká, že ‘věci jsou prozkoumány’ a ‘porozumění rozšířeno’.

Zhu Xi rozlišuje „mysl Daa“ (daoxin 道心) a „lidskou mysl“ (renxin 人心). Mysl daa je lidskou přirozeností a je totožná s li. Lidská mysl jsou konkrétní rozumové a emocionální projevy, které je třeba kontrolovat.

→ viz buddhistické učení o vrozené buddhovské přirozenosti

• **Lu Jiuyuan 陸九淵 (1139–1193)**

- zatímco Zhu Xi ztotožňuje lidskou přirozenost (mysl daa) s pořadající strukturou a odlišuje obojí od prosté lidské mysli, Lu Jiuyuan přímo ztotožňuje lidskou mysl a pořadající strukturu: „Mysl je pořadající struktura. *Xin ji li.* 心即理。)

Lu Jiuyuan:

Čtyři směry spolu s nahoře a dole se nazývají „prostor“. Minulost a budoucnost se nazývají „čas“. Prostor-čas je má mysl, má mysl je prostor-čas.

→ Lu Jiuyuan tedy hlásá totožnost lidské mysli a *li*, tj. hlásá přítomnost veškeré reality v lidské mysli (opět viz učení čínských buddhistických škol)

*Pokud člověk díky studiu pozná základ (tj. mysl a její totožnost s *li*), Šest kanonických knih nadále není nic než poznámky na okraj.*

→ Zhu Xi a Lu Jiuyuan → *lixue* 理學 a *xinxue* 心學